

Vijf speerpunten
Vijf gezichten

1: Voor iedereen een plek in de samenleving

Zorg voor destigmatisering en sociale inclusie

2: Voor iedereen een passende woning

Het recht op wonen is een mensenrecht

3: Voor iedereen een veilig thuis

Versterk de aanpak van huiselijk geweld

4: Voor iedereen een schuldevrije toekomst

Voorkom dakloosheid en psychische problemen
door schulden en financiële stress

5: Voor iedereen de juiste zorg op de juiste plek

Zorg voor hulp over gemeentegrenzen
en systeemgrenzen heen

Valente
Branchevereniging voor participatie,
begeleiding en veilige opvang

Piet Mondriaanplein 25
3812 GZ Amersfoort
033 4615029
info@valente.nl

KvK 41183207

www.valente.nl
twitter.com/verenigvalente
linkedin.com/company/vereniging-valente

Colofon

Tekst en beeld portretten:
Kim van de Wetering/Valente
Overig beeld:
Unsplash.com

Vereniging Valente maakt zich sterk voor kwetsbare mensen in onze samenleving, zoals dak- en thuisloze mensen, slachtoffers van huiselijk geweld en cliënten in beschermd wonen. De branchevereniging vertegenwoordigt tientallen instellingen en instanties uit het hele land, verbindt duizenden professionals en zorgt voor een continue dialoog tussen branche, politiek en maatschappij.

Dat doet zij onder meer door organisaties te adviseren, kennisdeling en ervaringsdeskundigheid te faciliteren en belanghebbenden te raadplegen en informeren. Mede dankzij deze activiteiten wordt de stem van zo'n honderdduizend cliënten gehoord. Op lokaal, regionaal én landelijk niveau.

De aanpak van huiselijk geweld, van armoede en dakloosheid en van participatie van mensen met ggz-problematiek in de samenleving heeft actieve betrokkenheid en keuzes van de politiek nodig. Valente roept het nieuwe kabinet op om in zijn regeerperiode aandacht te besteden aan dakloze burgers, burgers in beschermd en begeleid wonen en in de vrouwenopvang. Daarvoor stelde Valente vijf speerpunten op.

In deze bundel lees je de verhalen achter de speerpunten. Eerst de visie van een bestuurder bij een van de lidorganisaties van Valente. Daarna vertellen vijf mensen hun verhaal, waarin ze te maken kregen met onder meer dakloosheid, schulden, huiselijk geweld en problemen in het systeem.

Voor deze mensen doen we het.

Ieder mens telt.

Tweede Kamerverkiezingen 2021: Ieder mens telt

Vereniging Valente, branchevereniging voor participatie, begeleiding en veilige opvang, roept het nieuwe kabinet op om gedurende de regeerperiode aandacht te besteden aan dakloze burgers, burgers in beschermd en begeleid wonen en in de vrouwenopvang.

1: Voor iedereen een plek in de samenleving

Zorg voor destigmatisering en sociale inclusie

- Zorg voor voldoende gespecialiseerde begeleiding door vakbekwame professionals (inclusief ervaringsdeskundigen) in wijken.
- Investeer in welkome wijken en gezamenlijke maatschappelijke verantwoordelijkheid.
- Ondersteun ook informele netwerken van burgers.
- Draag actief bij aan destigmatisering en sociale inclusie.
- Betrek ervaringsdeskundigen op alle niveaus bij het realiseren van een inclusieve samenleving. Op clientniveau, maar ook bij het opstellen van beleid, de uitvoering en de monitoring.
- Kijk naar wat iemand nodig heeft om mee te kunnen doen; zet in op een samenhangend integraal zorg- en ondersteuningsaanbod en ambulantisering. Ga uit van het herstelvermogen van mensen.
- Mensen willen werken. Faciliteer beschut werk, vrijwilligerswerk en begeleiding naar betaald werk, waar nodig met vangnetvoorzieningen. Voorkom financiële terugval bij het aanvaarden van werk.
- Versimpel de regels rond bijstand en (vrijwilligers)werk.

2: Voor iedereen een passende woning

Het recht op wonen is een mensenrecht

- Breid het aantal sociale huurwoningen uit. Per jaar minimaal 15.000 woningen extra beschikbaar voor uitstroom uit beschermd wonen, maatschappelijke opvang en vrouwenopvang.
- Zorg voor een extra schil met flexwoningen voor spoedzoekers.
- Zorg voor voldoende middelen voor begeleiding op alle levensdomeinen van kwetsbare bewoners in deze woningen.
- Maak samenwonen eenvoudiger voor niet-partners, bijv. via friendscontracten, en stop met de kostendelersnorm.
- Voorkom dat mensen die thuis wonen opgenomen moeten worden in de ggz en/of dakloos worden door in te zetten op het vroegtijdig herkennen en aanpakken van problemen.
- Stel quota vast voor een aantal woningen of per gemeente, of volg de centrale studenten-huisvestingaanpak voor deze groepen.
- Prestatieafspraken moeten niet alleen gemaakt worden tussen gemeenten en woningcorporaties maar in tripartiet verband met zorgaanbieders.
- Stel een verbouwingsfonds in om opvanglocaties om te bouwen naar gezonde (tijdelijke) verblijfsplekken met privacy.

3: Voor iedereen een veilig thuis

Versterk de aanpak van huiselijk geweld

- Meer beveiligde plekken in de vrouwenopvang; er mogen geen kinderen in hotels opgroeien.
- Beter toezicht op de kwaliteit.
- Meer begeleiding aan huis in risicogezinnen, om de duur en ernst van het geweld te beperken.
- Goede en snelle (financiering van) hulpverlening aan kinderen in de opvang, om geweld dat van generatie op generatie overgaat, te doorbreken.
- Directe toegang tot de vrouwenopvang voor complexe geweldssituaties op geleide van politie en Veilig Thuis.
- Genderspecifiek beleid met aandacht voor het versterken van de positie van vrouwen.
- Landelijke gecoördineerde actieplannen voor het bestrijden van de machtsongelijkheid tussen mannen en vrouwen.

4: Voor iedereen een schuldenvrije toekomst

Voorkom dakloosheid en psychische problemen door schulden en financiële stress

- Meer ruimte voor preventie en schuldhulp.
- Vroeg eropaf in elke gemeente: verplicht gemeentes tot vroege interventie.
- Voorkom uithuisplaatsingen.
- Zorg voor goede hulp aan kwetsbare groepen zoals mensen met LVB. Maatwerk is nodig.
- Maak van schuldsanering prioriteit in plaats van langdurige ineffectieve trajecten.
- Zorg voor inkomen voor jongeren tussen 18 en 21 jaar die niet op ouders kunnen rekenen.
- De toeslagen blijven een grote bron van schulden. Zorg voor een systeem waarin men niet meer zo afhankelijk is van toeslagen.

5: Voor iedereen de juiste zorg op de juiste plek

Zorg voor hulp over gemeentegrenzen en systeemgrenzen heen

- Beschermd wonen nu niet doordecentraliseren. Pas als aan de voorwaarden van Dannenberg is voldaan, én gezamenlijk met maatschappelijke opvang. Zorg voor daadkracht in de uitvoering en vernieuwde en innovatieve vormen waardoor mensen zich kunnen ontplooien.
- Zorg juist in een decentraal stelsel voor een krachtige landelijke stelselverantwoordelijke, zodat knelpunten waar cliënten op lokaal/regionaal niveau last van hebben, politiek landelijk geagendeerd kunnen worden.
- ‘Samen zorgen dat’ is iets anders dan ‘blijven zorgen voor’. Richt het stelsel zo in dat de cliënt minder afhankelijk is van het systeem. Ga uit van wat de mensen (nog) wel kunnen.
- De zorgvraag neemt toe terwijl er sprake is van een toenemende krapte op de arbeidsmarkt; zet in op een fundamenteel en innovatief herontwerp van de zorg.
- Zorg voor meer uniformiteit in aanpak op gebieden als huisvesting, schuldenaanpak enz. Zorg er ook voor dat mensen kunnen verhuizen en hun traject of rechten kunnen meenemen.
- Overgangen in het stelsel leiden tot problemen: zorg voor vloeiende overgangen. Dit geldt allereerst voor jongeren vanaf hun achttiende, maar denk ook aan mensen met forensische titel naar Wmo. Continuïteit van hulp is onontbeerlijk voor duurzame resultaten.

Voor iedereen passende huisvesting

‘Tijd om te repareren wat we in het begin fout hebben gedaan’

Het speerpunt ‘voor iedereen passende huisvesting’ onderschrijft hij zeker, maar om dit daadwerkelijk te bereiken zal er volgens Rienk Buter, directeur wonen bij zorgorganisatie Kwintes, wel iets moeten veranderen. ‘Het is belangrijk om de voorwaarden uit het rapport van Dannenberg (2015) over ambulantisering serieus te gaan nemen!’

‘Ambulantisering vind ik een prima initiatief, maar de uitvoering stagneert om verschillende redenen. Erik Dannenberg schrijft in zijn rapport dat het voorwaardelijk is om voldoende betaalbare woonruimte te creëren, te zorgen voor verschillende woonvormen én voor voldoende begeleiding. Aan al deze voorwaarden kan moeizaam voldaan worden.

Dat komt omdat de Rijksoverheid enkele jaren terug een aantal solitaire beleidskeuzes maakte die niet helpen om de ambulantisering goed uit te voeren. Allereerst voerde de Rijksoverheid de verhuurdersheffing in. Daarnaast kwam de verantwoordelijkheid voor de budgetten bij de gemeenten te liggen (Wmo). Dit ging gepaard met een grote korting. En als laatste verzuimde de Rijksoverheid om de contractering en verantwoording van zorg landelijk te reguleren.

Voldoende woningen

Door de ambulantisering nam de vraag naar sociale huurwoningen toe terwijl er structureel al een fors tekort aan sociale betaalbare huurwoningen was. Tegelijk werden woningbouwcorporaties financieel gekort via de verhuurdersheffing. Dat betekent dat zij geld moeten afdragen aan de Rijksoverheid voor elke woning die zij verhuren. Hun opbrengsten zijn hierdoor vanzelfsprekend lager en daardoor hebben zij minder investeringsruimte voor het bouwen van nieuwe betaalbare en verschillende woonvormen.

Voldoende verschillende woonvormen

Voor sommige mensen is het opbouwen van een sociaal netwerk moeilijk. Zij vereenzamen in de wijk met alle gevolgen van dien. Een andere woonvorm, zoals wonen met een woonarrangement waarin je de mogelijkheid hebt om meer gemeenschappelijk te doen of daartoe gestimuleerd wordt, zou voor hen beter passend zijn. Voldoende diversiteit aan woonvormen ontbreekt echter.

Voldoende begeleiding

Als mensen zelfstandig gaan wonen, worden zij huurder van een woningbouwcorporatie. De meeste mensen die uit een beschermdwonenlocatie komen hebben begeleiding nodig, op het gebied van het onderhouden van de woning, het betalen van huur en het gedragen als goede buur. In de media lezen we veelvuldig dat burens overlast ervaren van bewoners met een psychische kwetsbaarheid. Woningcorporaties zijn specialisten in verhuur en vastgoed. Het begeleiden van huurder met een psychische kwetsbaarheid is niet hun expertise. Een zorgorganisatie als Kwintes kan dit overnemen.

Het overnemen van de begeleiding rondom huren noemen we intermediaire verhuur. Woningbouwcorporaties willen graag verhuren via een zorgorganisatie zodat het verhuurrisico voor de zorgorganisatie is. Dit is een mooie vorm van samenwerking die de ambulantisering ten goede komt. Wel moeten we het dan hebben

over de kosten die de zorgorganisatie maakt voor de verhuurdiensten. Dat kan niet uit de huidige ambulante Wmo-tarieven betaald worden. Van deze tarieven wordt namelijk de reguliere zorg betaald. Als een zorgorganisatie onderverhuurt en het verhuurrisico overneemt, moet de woningbouwcorporatie een stuk afslag op hun huur aan de zorgorganisatie doen. Op die manier kan de zorgorganisatie de corporatie van dienst zijn.

Politiek aan de knoppen draaien

Nogmaals, ik twijfel niet aan het idee van Dannenberg, maar het is nu wel tijd om te repareren wat we in het begin fout hebben gedaan. We moeten het tempo van de ambulantisering laten matchen met de lokale mogelijkheden om aan de voorwaarden uit het rapport van Dannenberg te voldoen en daar heb je de zorgorganisatie, de woningbouwcorporatie en de (lokale) overheid voor nodig. De (lokale) politiek kan aan deze knoppen draaien. Om te beginnen zou de landelijke politiek de verhuurdersheffing kunnen herroepen en dan in ruil daarvoor eisen stellen aan woningbouwcorporaties zodat zij ook daadwerkelijk gaan investeren in een grotere diversiteit aan woonvormen en verhuur aan kwetsbare groepen.

Marktwerking

Daarnaast moet de politiek zich buigen over de beschikbare budgetten voor de gemeenten en de marktwerking in de zorg. De contractering van de zorg wordt sinds 2015 door gemeentes uitgevoerd. Bij de overgang

is een grote korting doorgevoerd. Zolang gemeenten onvoldoende financiële ruimte hebben om de Wmo goed in te richten, zullen knelpunten blijven bestaan. Daarnaast is de marktwerking in de zorg belemmerend. Deze marktwerking zorgt ervoor dat partijen, ondanks alle overlegtafels en mooie initiatieven en convenanten, onvoldoende kunnen bijdragen aan de oplossingen omdat concurrentie een te grote rol speelt. Daarbij komt dat veel zorgbudget verloren gaat bij zorgorganisaties en gemeentes in de voorbereiding naar een aanbesteding en een contract. Dit zorgbudget had naar mijn idee beter besteed kunnen worden aan begeleiding van hen die het hard nodig hebben.

Ik zou ervoor willen pleiten om de marktwerking in de zorg om te vormen zodat gemeente, zorgorganisatie en woningbouwcorporaties weer gaan werken aan een gezamenlijke oplossing op lokaal niveau en niet bezig zijn met concurrentie en de bijbehorende bureaucratie. Mooie punten voor een politieke partij om mee te nemen in de verkiezingen van maart 2021, lijkt mij!

Over de auteur:

Rienk Buter is directeur wonen bij Kwintes, zorgorganisatie voor beschermd en begeleid wonen voor mensen met een psychiatrische of (psycho)sociale kwetsbaarheid. Eerder werkte hij als adviseur op gebied van zorgvastgoed.

Michel: Ik kost 25.000 per jaar, en ik ben er nog niet

‘Een dakloze is een junk die over straat loopt. Dat dacht ik zelf vroeger ook. Natuurlijk zijn die er, maar er zijn zo veel verschillende dakloze mensen. Ik ben er nou ook een.’ Negen maanden is hij nu dakloos. Michel (44) vertelt het vrij laconiek, in de tuin van het hotel waar hij gehuisvest is sinds de uitbraak van het coronavirus.

Na twee maanden in de dag- en nachtopvang van Kwintes kreeg Michel een eigen kamer in het min of meer leegstaande hotel ISVW in Leusden. Ontbijt, lunch en avondeten worden voor hem en negen andere dakloze mannen geregeld. ‘Slecht heb je het helemaal niet hier, maar je wilt gewoon je eigen plekje.’

Die eigen plek raakte hij vorig jaar kwijt toen hij zichzelf en zijn huis verwaarloosde. ‘Mijn eigen bedrijfje ging failliet en ik kreeg schulden. Mijn relatie was over. Zij deed bovendien mijn administratie en zo, ik ben daar heel slecht in.’ Dus verloor hij het overzicht. Opende zijn post niet meer en stopte met voor zichzelf zorgen. ‘Ik zag geen uitweg meer. Dan ga je vluchten en blijf je doorrennen tot het te laat is.’

Zichtbaarheid hulpverlening: preventie

Toen hij met al zijn schulden zijn huurwoning in Spakenburg uit werd gezet, verloor Michel ook zijn ID, omdat je zonder een adres niet in het Basisregister Personenregistratie (BRP) kunt staan. Zonder woonadres kun je wel een briefadres aanvragen, maar dat kost tijd en is in sommige gemeenten erg ingewikkeld. Dat bemoeilijkt het krijgen van hulp en bijvoorbeeld toeslagen.v

‘Je bent alles kwijt en je weet niet waar je moet beginnen. Dat moet echt anders geregeld worden’, vindt Michel. ‘Ik heb altijd een eigen huis gehad en mijn

eigen broek opgehouden. Ineens heb je niks meer, ook al is het door eigen schuld, en weet je niet welke kant je op moet.’

“Ik heb altijd een eigen huis gehad en mijn eigen broek opgehouden. Ineens heb je niks meer, en weet je niet welke kant je op moet.”

Michel is lid geworden van de cliëntenraad van Kwintes, om iets te kunnen betekenen voor andere dakloze mensen. Een van de onderwerpen die hij vaak aan-draagt, is preventie. ‘Wijkteams en dergelijke hulpverlening zouden beter zichtbaar moeten zijn in gemeenten. Bij bewoners, maar ook bij de woningbouw en particuliere verhuurders. Zij kunnen een signaal geven aan het wijkteam: daar is volgens mij iets mis want er staat zes keer per week een deurwaarder.’ Zoals bij Michel zelf dus. ‘Als je er vroeg bij bent, kun je het voorkomen. Daarmee vang je al de helft van de dakloosheid.’

Wees creatiever met huisvesting

Als het dan over de politiek gaat: gemeenten moeten vanuit de overheid budget en een duidelijke opdracht krijgen, vindt Michel. ‘Er zijn misschien te weinig woningen maar zo veel oplossingen! Gemeentes moeten

creatiever zijn, out of the box denken. Ze hebben heus wel een stuk grond waar tiny houses op kunnen, of containerwoningen. Of een kantoorpand dat kan worden omgebouwd; koop dat op.'

Biedt sneller een woning en begeleiding

Als er creatiever wordt gedacht, zouden dakloze mensen ook sneller een woning kunnen krijgen. 'Er zijn er genoeg die drang hebben of krijgen naar drank of drugs – ikzelf gelukkig niet –, denk je dat het beter gaat met ze in de opvang? Je zit slecht in je vel, hebt last van verveling, ergernissen – ze zakken steeds verder naar beneden. Als ze een eigen plekkie hebben en een beetje begeleiding, dan groeit het merendeel omhoog in plaats van dat ze afglijden. Daar moeten we heen. Sommige mensen hebben iets meer hulp nodig dan anderen, maar dan kunnen ze nog steeds wel gewoon wonen. En dan komen ze veel verder dan in de opvang.'

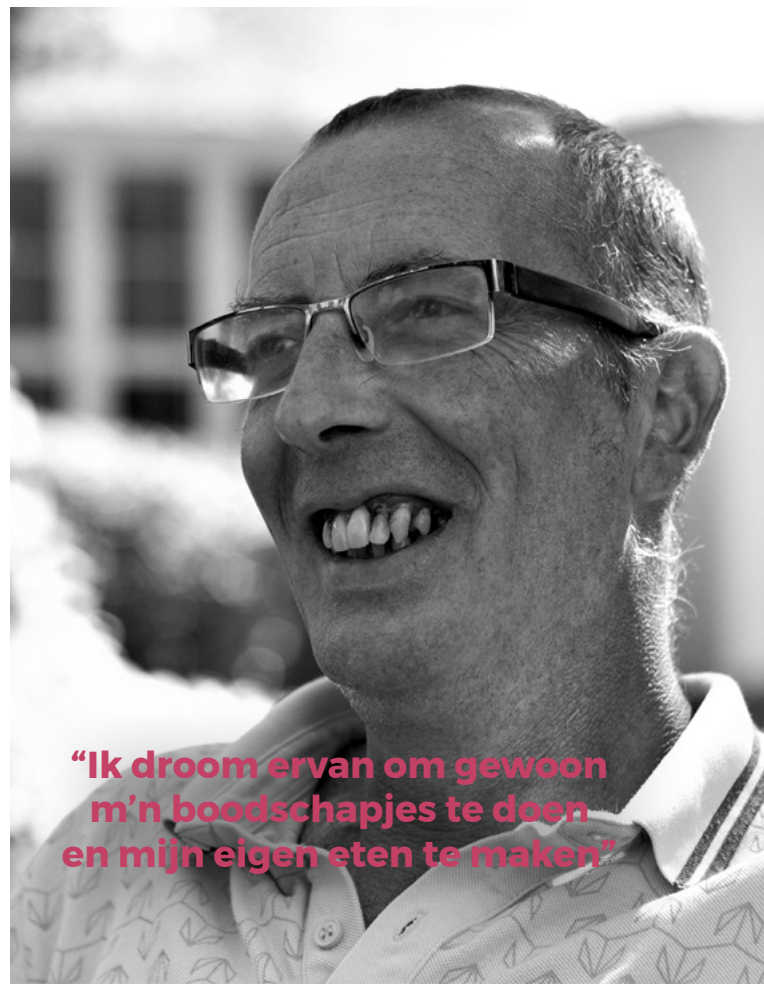
'Denk je echt dat het beter gaat met mensen als ze in de opvang zitten?'

Dromen

Hoewel bekend is dat veel mensen die dakloos worden daar problemen bij krijgen (van grote schulden tot verslaving en psychische problemen) gaat het met Michel inmiddels beter. Een woning is er nog niet, maar hij is al wel bezig met het opbouwen van zijn leven. Er is urgentie voor hem aangevraagd voor een woning in Bunschoten, de schuldhulpverlening is opgestart en hij heeft een doorverwijzing naar een psycholoog gekregen, 'om mijn hoofd op orde te krijgen en regie te kunnen nemen', zegt hij. 'Ik droom ervan om gewoon m'n boodschapjes te doen en mijn eigen eten te kunnen maken; gewoon normaal. Ik ben er echt aan toe om verder te gaan, maar het wordt nog een lange weg. Als ik eerlijk ben denk ik dat het soms langer duurt dan nodig is', zegt Michel. 'Er zijn veel overbodige regels,

en organisaties zien vaak niet dat er achter een brief of een aanvraag een mens zit. Dat is eenzaam.'

'En kortzichtig', voegt hij eraan toe: 'Ik verwaarloosde mezelf, mijn huis en kwam in de schulden, zo werd ik dakloos. Maar als je goed nadenkt, wat kost het nou om iemand op tijd in de schuldhulp te zetten, z'n huis goed te laten schoonmaken en hem een beetje begeleiding te bieden om erbovenop te komen? Een paar duizend euro? Nu kost ik 25.000 per jaar, en ik ben er nog niet. Op de huidige manier blijf je geld pompen terwijl je niks opbouwt. Geef daklozen een plekje waar ze hun leven weer kunnen oppakken.' •

"Ik droom ervan om gewoon m'n boodschapjes te doen en mijn eigen eten te maken"

2

Voor iedereen een plek in de samenleving

‘Willen we echt werken aan inclusie, dan moeten we veel regels laten varen’

Hoe geeft Edwin ten Holte, bestuurder van RIBW Nijmegen & Rivierenland, het speerpunt ‘voor iedereen een plek in de samenleving’ vorm binnen zijn organisatie?

‘Door corona kom ik minder op de plekken waar we als RIBW actief zijn, maar ik houd wel contact met medewerkers en cliënten. We hebben besloten dat veel contact tussen professionals online kan, maar dat we onze cliënten ook fysiek willen blijven zien. We werken toe naar een situatie van blended care; huisbezoeken afwisselen met beeldschermzorg. Het contact met de RIBW-medewerker is voor velen belangrijk om de dag door te komen.

Als je iedereen een plek in de samenleving wilt geven, heb je als organisatie met veel partijen te maken. Gezamenlijk moeten we de weg naar sociale inclusie aanleggen. De afgelopen tweeënhalve jaar hebben wij hard gewerkt aan de ambulantisering, en twintig procent van onze beschermd-wonencliënten is met begeleiding zelfstandig gaan wonen in de wijken. Voor hen is het belangrijk dat er in een wijk voldoende ondersteuning is. Onder politieke druk is klinische capaciteit binnen de ggz sneller afgebouwd dan de wijk-ggz kan worden opgebouwd. Daar moet snel meer balans in komen.

De stap van beschermd wonen naar een zelfstandige woning is voor cliënten een enorme stap. En als een buurt niet zit te wachten op burens met een psychiatrische aandoening, is inclusie een enorme klus. We zien dat betaalbare huurwoningen allemaal in dezelfde wijk of straat staan. Die segregatie doet een zwaar beroep op de sociale draagkracht van een buurt. We probe-

ren in een straat of woningencomplex meer balans te krijgen tussen dragers en vragers. Daarin trekken we samen op met woningcorporaties. Onze ambulante begeleiders werken intensief samen met wijk- en buurtbeheerders aan de leefbaarheid in wijken.

Voor sociale inclusie is van iedereen beweging nodig en dat betekent dat we onze comfortzone soms moeten verlaten – en over het belang van je eigen organisatie heen kijken. Dat hebben wij als RIBW gedaan en ik zie dat gelukkig steeds meer organisaties doen. Ik had er geen enkel belang bij om twintig procent van onze capaciteit beschermd wonen in te leveren. Maar het was nodig voor het grotere belang van mensen die wij begeleiden en dat van de samenleving. Juist als bestuurder moet je inclusief denken en doen. Hoe lastig het ook is om je organisatiebelang niet voorop te zetten.

Het is belangrijk dat partijen inclusie realiseren in een tempo dat gelijk loopt aan de ontwikkelingen, en dat tempo moeten politiek en landelijke autoriteiten ook volgen als het gaat om meer regelruimte en flexibele financiering, zodat we bijvoorbeeld beschikkingsvrij kunnen werken. Zo voorkom je schotten rondom een cliënt. Een cliënt is een totaal, maar de financiering bestaat uit hokjes en vakjes. Professionals hebben ruimte nodig om buiten de lijntjes te handelen om inclusief te werken. Verzekeraars en gemeenten moeten hun

regels daarop aansluiten. Laten we samen in beweging komen en over muren heen kijken. Door bij alles uit te gaan van de klantreis komt inclusie dichterbij.

Om mij heen zie ik kwetsbare mensen die dagelijks bezig zijn met overleven. Vaak gaat er genoeg geld naartoe in de vorm van allerlei hulpverlening, maar dat gebeurt veel te versnipperd. Kijk naar schuldhulpverlening. Vanuit dat traject mag er geen geld naar boetes maar als een boete blijft staan, kan dat oplopen en uiteindelijk leiden tot een uithuiszetting. Dat is vreselijk. Het heeft mij oprecht geraakt dat onlangs een moeder en haar kinderen uit huis zijn gezet omdat papa in drugs handelde. Je creëert met zo'n uithuiszetting zoveel nieuwe problemen. Dat hele gezin heeft nu jarenlang allerlei hulp en ondersteuning nodig, omdat je de basis onder hun bestaanszekerheid hebt uitgethaald. Je volgt de regels, maar doet niet wat goed is.

Willen we echt werken aan inclusie, dan moeten we veel regels laten varen. We maken het kwetsbare mensen moeilijk omdat alles zo is opgeknipt. Ik zie hoeveel partijen er bij een cliënt over de vloer komen. Iedereen met goede bedoelingen, maar het gaat om het totaalplaatje. Wil je sociale inclusie? Denk dan ook inclusief als professionals, bestuurders en politiek. Zeg niet 'daar gaan wij niet over, je moet een ander bellen'. Laten we de komende jaren grote stappen maken op inclusie en meedoen in de samenleving, door de stem van de cliënt en de creativiteit van de professional alle ruimte te geven.'

Over de auteur: Edwin ten Holte is bestuurder van de RIBW Nijmegen & Rivierenland en bestuurslid van Valente. De afgelopen tweeënhalf jaar stond een belangrijk deel van zijn werk in het teken van ambulantisering. Vanuit woonvoorzieningen zijn veel mensen zelfstandig gaan wonen met ambulante begeleiding. Inmiddels is twintig procent van de capaciteit beschermd wonen afgebouwd en naar de wijken gebracht.

Henk: Ik was bang om buiten de boot te vallen in de buurt, tussen allemaal “nette” mensen

Ruim dertig jaar duurde het voor Henk (57) een definitieve diagnose kreeg. Gedurende al die jaren zocht hij, in verschillende woonvormen, met allerlei banen en begeleiding, naar zijn plek in de maatschappij. ‘Drie jaar geleden viel alles een beetje op z’n plek. Ik voel me nu goed, en nuttig.’ Hij kijkt naar zijn vriendin Mariëlle (41) die naar hem glimlacht.

Ergens jaren ’80 klopt Henk voor het eerst aan bij maatschappelijk werk. Als zijn klachten van depressiviteit en suïcidale gedachten erger worden, volgt een deeltijdbehandeling psychiatrie. Een traject van een paar jaar, waarnaast hij ook een re-integratietraject volgt. ‘Ik heb de middelbare tuinbouwschool gedaan, alleen dat werk paste niet bij me. Maar het waren de jaren tachtig; het was crisis, de werkloosheid was hoog. Er werd niet veel geïnvesteerd in passend werk, maar je werd wel gepusht om te gaan werken. Ik heb via uitzendbureaus van alles gedaan.’

De onzekere werksituatie is een lastige combinatie met het psychisch traject. In 2000 gaat het echt mis. Zijn vader overlijdt, kanker. Kort erna ook zijn opa. ‘Ik had geen goede rouwverwerking, slikte medicatie die bepaalde effecten en bijwerkingen had. Ik raakte verslaafd en kwam in een kliniek.’

Onleefbaar: goede begeleiding in wijken

Na een paar jaar gaat het beter en krijgt hij ambulante begeleiding vanuit een RIBW, maar dan overlijdt zijn zus plotseling. Ook kanker. Verdrietig en boos koopt hij een vaste staplaats op een camping waar hij helemaal zelfvoorzienend woont. ‘Ik zocht rust en wilde even niet meer deelnemen aan de maatschappij.’ Dat gaat iets verder dan hij wil; zijn arbeidscontract wordt niet verlengd en in het isolement op de camping verwaarloost hij de caravan waarin hij woont zo, dat het

onleefbaar wordt. Dus gaat Henk beschermd wonen, in een rijtjeshuis in Wijchen met één huisgenoot. Geen goede match. ‘Die huisgenoot weigerde zijn deel in het huishouden te doen – ik was weggegaan van de camping omdat ik de boel verwaarloosde maar werd in een huis gezet met iemand die vertikte de woning op orde te houden.’ Knullig, noemt hij het. Het probleem aankaarten bij de begeleiding helpt niet. Dus, zoals hij het zelf mooi zegt, veroorzaakt hij ‘een incident’ om verandering te forceren: hij zet de volle kliko’s in huis, barricadeert daarmee de achterdeur die zijn huisgenoot voor de zoveelste keer open had gelaten, kruipt zelf via een raampje de woning uit en belt de begeleiding. Z’n finest hour vindt hij het niet, maar: ‘Ik moest een signaal geven dat de situatie onhoudbaar was. Had ik dat niet gedaan, dan had ik er bij wijze van spreken nog steeds gewoond.’

Herstel: kijk naar wat iemand wél kan

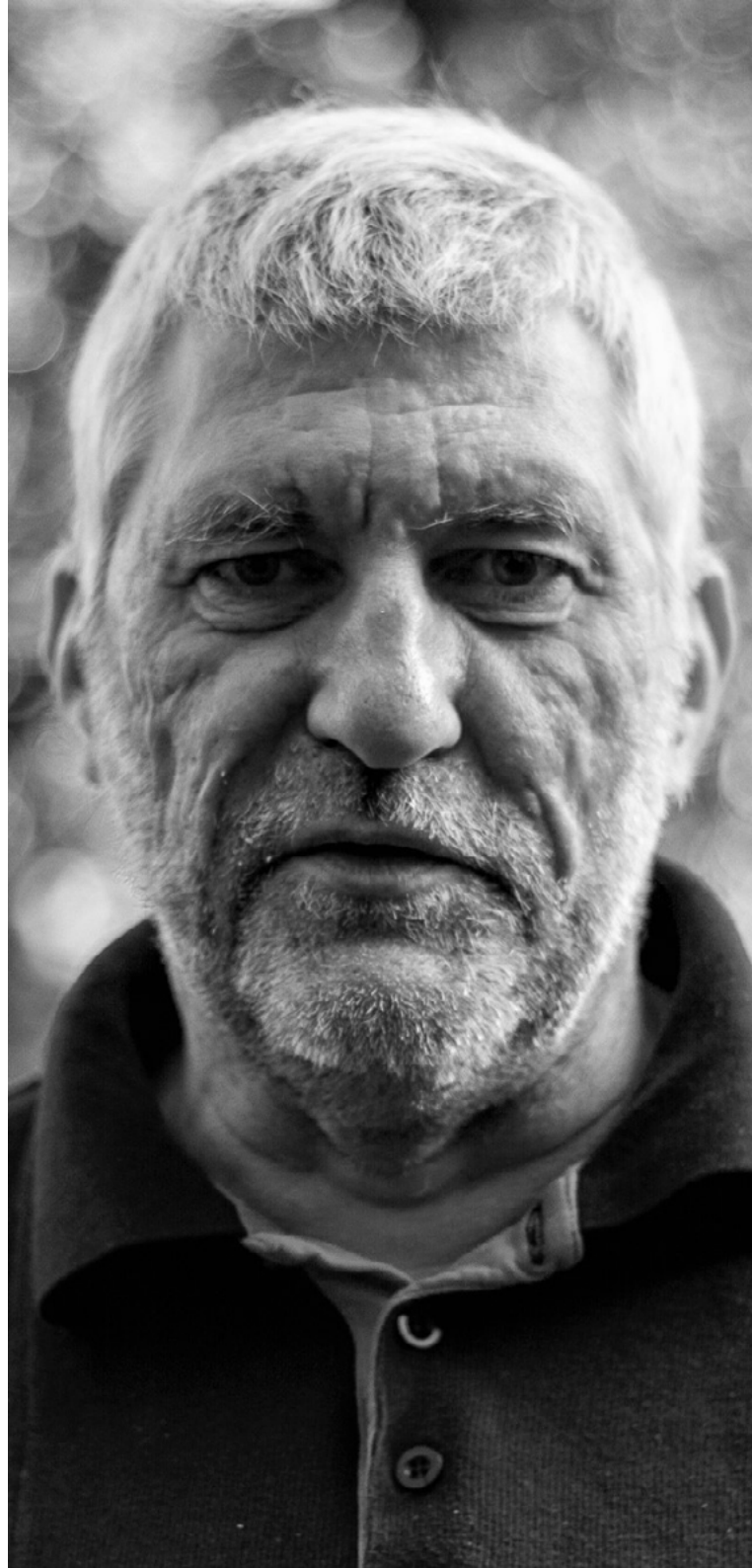
De woonplek die hij dan krijgt, een doorstroomhuis in Nijmegen, past wel goed. Wilde hij eerder nog rust en afzondering, inmiddels wil hij juist weg uit het dorp, naar de stad. ‘Ik wilde contact, deelnemen aan dingen. Ergens bij aansluiten is in een stad veel makkelijker dan een dorp. In Nijmegen begon ik naar jamsessies te gaan, met (bas)gitaar, deed mee met pubquizen en kwam vaak bij het dagactiviteitencentrum, bijvoorbeeld voor de discussiegroep, koken of eenmalige

leuke dingen zoals een salsacursus met Mariëlle.’ Naast hem glundert Mariëlle, die hij in het dagactiviteitencentrum heeft ontmoet, maar Henk wil verder vertellen over waar hij echt trots op is: zijn werk bij de Cliëntenraad van RIBW Nijmegen & Rivierenland. ‘Toen mijn periode in het doorstroomhuis erop zat, kreeg ik een beschermd wonen plek in Nijmegen. Ik kende op het hoofdkantoor van de RIBW veel mensen. Ze hadden in de gaten dat ik goed ingeburgerd was en dus vroegen ze me in 2010 voor de Cliëntenraad. Eerst was ik een beetje verlegen, gaandeweg ben ik gegroeid en ging steeds meer dingen doen.’

“Ik zat in een hokje maar wist niet waarom”

In diezelfde periode heeft Henk een verpleegkundige die hem helpt met zijn huishoudprobleem – de term ‘hoarding’ is inmiddels gevallen. ‘Die verpleegkundige had vroeger een partner gehad met Asperger en zag veel gelijkenissen tussen mij en hem.’ Ze zet de procedure in gang om Henk te testen op autisme. Dat duurt nog twee jaar, maar in 2017 wordt duidelijk dat hij in het autistisch spectrum valt. ‘Ik vond het heel fijn om die diagnose te krijgen. Soms zijn er bang voor maar het geeft ook mogelijkheden; als je het probleem weet, kun je makkelijker een oplossing zoeken.’ Of hij zich in een hokje geduwd voelt? Hij haalt zijn schouders op. ‘Ik zat toch al in een hokje, maar ik wist niet waarom. Met die diagnose viel alles wel op z’n plek.’

Nu is Henk voorzitter van de Cliëntenraad van de RIBW, en heeft er bijna een dagtaak aan. ‘De Cliëntenraad is de leidraad in mijn leven geworden. Ik heb er een beetje status en positie door gekregen, het geeft me voldoening en het heeft veel bijgedragen aan mijn herstel. Herstel, tegenover genezing in de gewone geneeskunde, wordt omschreven als leren omgaan met je beperkingen. Daar kan ik me goed in vinden.’

Werkverschaffing: maak passend werk mogelijk

Henk hoopt het werk in de Cliëntenraad of andere medezeggenschap nog lang te doen, liever dan weer naar betaald werk te gaan. 'In de jaren '90 zat ik kort in de WAO en kreeg toen een ID-baan [een regeling voor bijstandsgerechtigden met een grote afstand tot de arbeidsmarkt die nu niet meer bestaat, red.]. Financieel ging ik er toen op achteruit. Een IPS-traject heb ik later daarom afgewezen. Het dwingende karakter ervan staat me bovendien tegen. Waarom zou ik mijn leven veranderen? Ik ben en voel me hartstikke nuttig met het werk dat ik nu doe.' Hij wordt een beetje fel: 'Die politieke drive van "banen banen banen" – er is meer dan alleen betaald werk. Niet al het geld moet gestoken worden in re-integratietrajecten.'

Het is een beetje negatief verwoord maar hij vindt het werkverschaffing voor trajectbegeleiders. 'Ze krijgen er nauwelijks langdurig werkloze mensen mee aan het werk.' Maar wat dan wel? 'Basisinkomen. Ik zie een groot verschil tussen iets verdienen en inkomen krijgen. Je voorkomt ermee dat mensen te weinig inkomen hebben, je bent van het gedoe met toeslagen af, en je voorkomt de armoedeval als mensen aan het werk moeten. Mensen gaan of blijven dan misschien voor hetzelfde (basis)inkomen werken, maar dat is een ander uitgangspunt dan werken óm inkomen te krijgen.'

Banen, banen, banen, zegt hij nogmaals, die focus werkt gewoon niet. 'Waardeer werk maar eens anders. Niet betaald werk als hoogste streven; zet meer inkomsten tegenover zingeving. Ieder mens zoekt volgens mij zingeving, maar niet voor iedereen is dat betaald werk.'

Nette mensen: investeer in welkome wijken

Rond 2015 gaan de RIBW's hun cliënten steeds meer in de wijk huisvesten, en het aantal beschermd wonen plekken wordt afgebouwd. 'Beschermd wonen werd daardoor meer en meer voor mensen met de hoogste

zorgzwaartepakketten. Ik zat tussen mensen die sterk onder medicatie zaten, of heel vaak in een psychose.' Tijd voor Henk om te gaan. Maar waarheen?

Hij komt in aanmerking voor 'Wonen met perspectief', een samenwerking tussen de RIBW, gemeente Nijmegen en een woningcorporatie om een overgang te bieden van beschermd wonen naar ambulante. 'Een soort woontraining. Ik denk dat er meer van dergelijke projecten zouden moeten zijn.' Het kan helpen bij het oplossen van het woningtekort, denkt Henk, en mensen een plek geven in de maatschappij. 'Gemeentes, instanties, corporaties, ze moeten oog hebben voor de fase waarin iemand zit. Mensen gemengd laten wonen, niet te zeer een stempel drukken van 'je woont beschermd en daar zul je tot je dood wonen'. Bied mensen een kans om te integreren.' Voor hem blijkt het te werken. Sinds anderhalf jaar woont Henk weer helemaal op zichzelf.

Hij woont nu in een flat in Nijmegen. 'Ik had eerst een andere woning toegewezen gekregen in een volkswijk. Dat leek me gezelliger; ik was bang om in de buurt waar ik nu woon buiten de boot te vallen, tussen allemaal "nette" mensen.' De woning in de volksbuurt ging aan zijn neus voorbij. Na lang aandringen hoorde hij waarom: 'De corporatie had voor mij beslist dat het niet veilig voor mij was omdat ik zogenaamd psychiatrisch patiënt was. Daar was ik heel erg boos over, belachelijk dat ze mij niet betrokken. Daarom hamer ik er steeds op: alle instanties moeten mét en niet óver cliënten praten.'

Begin dit jaar blijkt Henk net als zijn vader en zus kanker te hebben. Gelukkig een lichte vorm; na verschillende kuren gaan de artsen er nu vanuit dat hij schoon is. Mariëlle en Henk kijken elkaar aan. 'Nu kunnen we samen aan een toekomst gaan denken.' •

**“Ieder mens zoekt
volgens mij zingeving,
maar niet voor iedereen
is dat betaald werk”**

3

Voor iedereen een veilig thuis

‘Doe iets – dat zou de norm moeten zijn’

Hanneke Bakker, directeur-bestuurder bij Blijf Groep is duidelijk: ‘Een veilig thuis voor iedereen is alleen haalbaar als we durven kijken naar de lelijke kant van het leven.’

‘Zeven jaar is hij als zijn vader zelfmoord pleegt en hij hem vindt. Elf jaar als zijn moeder overlijdt. Als ik hem ontmoet – ik werk als regiomanager bij een zorginstelling – woont hij in een leefgroep.

Een paar jaar later – ik werk bij een zorgorganisatie in Rotterdam – vindt de politie bij het openbreken van een woning een klein meisje tussen lege pakjes Wiki en snoeppapiertjes. Het levenloze lichaam van haar moeder ligt op bed.

In Amsterdam, waar ik bij een jeugdzorgaanbieder werk, treffen hulpverleners een te jonge moeder aan in een psychose. Haar baby is al enkele dagen niet verschoond, huilt niet meer en verkeert in een apathische toestand. De luier wordt voorzichtig afgeweekt, anders gaat de huid mee.

In Flevoland – inmiddels werk ik als bestuurder bij Blijf Groep – ondersteunen we een gezin. De ouders zijn gescheiden, maar vechten door, ook na de scheiding. Moeder heeft een nieuwe vriend. De oudste woont in een behandelgroep, de middelste dreigt het criminele pad op te gaan, en de jongste vertoont zorgelijk gedrag. De behandelgroep sluit haar deuren. De andere twee staan op een wachtlijst, de ouders werken niet mee.

Zomaar wat situaties die ik in de loop van de jaren ben tegengekomen in mijn werk. De lelijke kant van het leven, noemde laatst iemand het. En dat is het.

Doodsangst

Problemen van en tussen ouders hebben veel invloed op de ontwikkeling en het gedrag van kinderen.

Kinderen, ook als ze nog heel klein zijn, moeten blindelings kunnen vertrouwen op de bescherming van hun ouders. Krijgen ze die bescherming niet, dan voelen ze instinctief aan dat ze in gevaar zijn. Vergelijk het met het gevoel dat je krijgt als je oog in oog staat met een tijger en geen uitweg ziet. Doodsangst! Dat is wat veel kinderen in zo’n situatie ervaren.

Kinderen die opgroeien in een gezin waar structureel ruzie is en waar geweld en intimidatie aan de orde van de dag zijn, zijn dan ook altijd alert. Ze scannen hun omgeving continu op gevaar. Sommige kinderen lokken boosheid uit door zich vervelend te gedragen. Dan weten ze namelijk wat er gaat gebeuren; dat voelt vertrouwd dan rust en gezelligheid. Vriendschappen aangaan, een gezonde relatie opbouwen, zich op een gezonde manier hechten aan anderen, lukt vaak niet. En dan is de cirkel rond en zien we een volgende generatie terug bij de zorgaanbieders.

Maatschappelijk besef

De overheid heeft het recht om in te grijpen als kinderen onveilig zijn en bescherming nodig hebben, maar dan moet de overheid het wel beter doen dan de ouders. Is dat het geval met het huidige systeem? Sluit dit aan bij wat nodig is?

Ik denk dat het allereerst belangrijk is dat we een maatschappelijk moreel besef creëren. Dat we durven kijken naar de lelijke kant van het leven. Dat we iets doen als we zien dat gezinnen het moeilijk hebben. Een hand uitsteken, een simpele vraag stellen: hoe gaat het met jullie, ik maak me zorgen, wat is er gisteren gebeurd,

kan ik jullie helpen? En als je het niet durft, vraag advies. Aan Veilig Thuis, de huisarts of de politie. Maakt niet uit, maar doe iets – dat zou de norm moeten zijn. Een norm die we inmiddels wel stellen bij roken en alcoholgebruik bij kinderen. Stel: je bent ergens op bezoek (achter de voordeur dus) en iemand geeft zijn kind van 8 een sigaret. Ik zou geen moment aarzelen om daar iets van te zeggen en ik hoop jij ook niet.

Het gaat ook om de acceptatie dat gewelddadig gedrag ergens door ontstaat en dat het van generatie op generatie kan worden overgedragen. Als jonge kinderen gewelddadig gedrag laten zien, bieden we hulp, maar als diezelfde kinderen opgroeien tot volwassen mannen of vrouwen, dan hebben we een oordeel. Het gaat om patronen die door de jaren zijn opgebouwd. Dat is ingewikkeld en dat moeten we accepteren. Het gaat om psychische problemen, verslaving, verstandelijke beperking, schulden, relatieproblemen, vechtscheidingen. Problemen van de ouders die effect hebben op de ontwikkeling en het gedrag van kinderen en belangrijker nog: die het onveilig maken.

Van estafette naar team

Het huidige stelsel schiet tekort. Het woord keten verraadt het al. Een ketting van organisaties die wel bij elkaar horen maar toch moeten overdragen en ook niet precies van elkaar weten wat ze doen. Stap na stap, overdracht na overdracht opnieuw vertellen, analyse en onderzoek, regie op veiligheid, hulp die niet passend is, maar nu eenmaal ingekocht, hulp voor kinderen maar niet voor ouders en zeker niet op elkaar afgestemd. Ik word er treurig van als ik mijn verhaal teruglees.

Maar er is hoop! Het besef dat het zo niet langer kan, groeit. Er zijn veel nieuwe initiatieven zoals de pilot Blijvend Veilig waar Blijf Groep aan deelneemt en er wordt hard gewerkt aan de inrichting van effectieve jeugd en – let op – gezinsbescherming. Een transformatie van de keten, van een estafette-model naar een teammodel. Een team dat alles doet als er sprake is van onveiligheid in een gezin. Een team waar alle kennis, taken en

bevoegdheden in zijn ondergebracht. Met professionals die niet alleen vakkundig interventies inzetten, maar vooral zichzelf als instrument zien. Een team dat present blijft, in hetzelfde schuitje zit als het gezin, want overdragen kan niet meer. Er is namelijk geen keten meer, er is niemand meer om aan over te dragen, dus we gaan samen door, in goede en in slechte tijden, en dus ook als er echt ingegrepen moet worden. Zwaar werk? Jazeker; het is topsport, en het verdient ook ondersteuning op het niveau van de topsport. Maar geloof mij, je als professional onmachtig voelen, omdat het niet lukt effectieve hulp te bieden, steeds misgrijpen en toch 's avonds de deur achter je dichttrekken, dat is pas zwaar.

Trots en vertrouwen

Ik heb dus de hoop dat het beter wordt. Hoop, omdat ik vertrouwen heb in al die bevlogen vakmensen die werk doen dat betekenis heeft. Ik ben trots op wat we nu al doen, maar ik ben ervan overtuigd dat het nog beter kan. Mijn droom is om op een dag te kunnen zeggen: hier bij Blijf Groep vangen we alleen plegers van geweld op. Sommigen kunnen na behandeling terug naar hun gezin en bouwen aan een toekomst. Vrouwen en kleine kinderen? Nee, die wonen hier al lang niet meer. Die blijven thuis. Daar maken we het veilig, de kinderen kunnen gewoon op hun eigen school blijven in hun vertrouwde buurt en spelen met hun eigen vriendjes. Ze krijgen thuis hulp zodat de trauma's verwerkt worden, ze rustig kunnen slapen en weer een beetje vertrouwen krijgen in zichzelf, volwassenen en in de toekomst.'

Over de auteur:

Hanneke Bakker is directeur-bestuurder van Blijf Groep en Veilig Thuis Flevoland. Daarvoor was ze directeur bij Altra, een organisatie voor jeugd en opvoedhulp en speciaal onderwijs en is ze werkzaam geweest bij o.a. meerdere jeugdzorginstellingen en het FIOM. Ook is ze bestuurslid bij Valente.

Femke: Als hij me niet zou vermoorden, zou zijn familie het wel doen

Het verhaal van Femke (36) is heftig, maar helaas niet uniek. Nadat de relatie met de vader van haar eerste twee kinderen uit ging, ontmoette ze in 2012 tijdens het uitgaan een man die ze Ex noemt. ‘Hij zag er stoer uit, dat trok me aan in hem. Ik vond het spannend om met hem om te gaan, maar was niet echt verliefd op hem en wilde eigenlijk geen nieuwe vriend’, vertelt Femke. Toch zou ze twee en een half jaar een relatie met hem hebben – en uiteindelijk terecht komen in de vrouwenopvang bij Blijf Groep.

Achteraf gezien werd dat spannende dat zo leuk leek al heel snel gevaarlijk. ‘Vanaf het begin waren er kleine dingetjes die ik op dat moment wegwijsde als mannen-dingetje. Ik mocht niks zeggen over een bepaalde artiest waar ik fan van was, dan werd hij jaloers. Ik mocht geen cola drinken omdat hij dat niet lustte.’ Die dingen werden steeds groter en hij ging steeds meer bepalen. ‘In januari leerde ik hem kennen, in april kwam hij bij mij thuis en in juni had ik al geen contact meer met vriendinnen. En nog een paar maanden later mocht ik niet meer mijn zusje en vader praten, en één keer per week skypen met mijn moeder op Curaçao vond hij meer dan genoeg.’ Bij heel veel vrouwen begint het zo, ziet Femke. ‘Je zoekt een beetje spanning, daarna wen je aan bepaald gedrag dat eigenlijk heel vreemd is maar dat je goedpraat. Je krijgt steeds minder autonomie, en op den duur vind je het zelfs fijn om verteld te worden wat je moet doen. Als je niks zelf bedenkt, is de kans ook kleiner dat je iets doet waardoor hij boos wordt.’

Bescherm slachtoffers

In kleine stapjes wordt het steeds een beetje erger. ‘Overall waar je naartoe gaat daar is hij dan ook. Hij neemt heel veel tijd van je in beslag zodat je andere dingen vergeet, vrienden steeds minder ziet, en als er vrienden bij je zijn dan komt hij ook en gedraagt zich agressief of boos. Je hebt geen zin in gedoe en denkt, laat maar, ik nodig niemand meer uit. En dan is hij je hele leven.’ Na een half jaar werd het echt ernstig, Ex begon haar

te mishandelen. Soms met ernstig letsel, zoals twee gebroken ribben. Femke ontdekte later dat Ex onderdeel uitmaakte van een Antilliaanse bende, allemaal neven, die geweld tegen vrouwen heel stelselmatig aanpakken. ‘Die bende neven gaan allemaal achter meisjes aan en kijken wie er het eerste een krijgt. Daarna wordt er een groepsverkrachting opgezet.’ Eind 2014 werd ook Femke daar slachtoffer van.

Ze vertelt het allemaal heel luchtig. ‘Ik heb jaren in therapie gezeten, ik kan het nu heel makkelijk vertellen. Ik ben niet meer verdrietig of bang, maar wel heel erg boos.’ Niet alleen op haar ex maar ook op de politie, die niks deed met de aangiftes die ze heeft gedaan, ondanks bewijzen en getuigen die er waren, vertelt Femke. ‘Als een vrouw bij politie komt wegens verkrachting, dan vragen ze: wat heb jij gedaan? Ze maken slachtoffers tot daders en beschermen de echte daders. Al die vrouwen moeten maar weg, ergens anders opnieuw hun leven opbouwen en daarmee is het klaar.’

Daarom vertelt ze haar verhaal ook graag. ‘Om vrouwen te laten weten dat ze niet alleen zijn, want het is een heel eenzaam pad dat je bewandelt. Als het echt zo erg is, dan móét de politie wel wat doen, denken mensen. En zo niet, dan is het blijkbaar je eigen schuld, of niet waar. Ik weet wel dat er ook valse aangiftes worden gedaan, maar dat moet niet het uitgangspunt zijn. ‘Daarnaast is er zoiets als té cultuursensitief. Je kunt

**“Als een vrouw bij de
politie komt wegens
verkrachting,
dan vragen ze:
wat heb jij gedaan?”**

wel denken, “een dominante man is normaal in zijn cultuur”, maar slaan is slaan en dat is altijd verkeerd. En draai het eens om: ik kom uit een relatie waarin ik werd geslagen, voor mij was slaan normaal. Als ik daarom mijn kinderen zou slaan, ga je dat dan ook vergoelijken?’

Dan ga je toch weg?

Zoals de meeste vrouwen had Femke nooit gedacht dat ze in zo’n situatie terecht zou komen. ‘Ze kunnen op een of andere manier zo met je praten dat je alles gelooft wat ze zeggen terwijl je weet dat het onzin is, maar op dat moment... En dat in combinatie met de agressie die hij uitstraalt. Ik heb heel vaak gezegd dat hij weg moest gaan uit mijn huis maar dan lachte hij me uit: “Denk je echt dat ik nog wegga?”’

Dat slachtoffers vaak bij daders blijven, wordt vaak niet begrepen. ‘Onze relatie is een tijdje uit geweest maar toen bleef hij continu bij mijn huis rondhangen, om hoekjes staan als ik mijn kinderen naar school moest brengen, opwachten in de lift, naast de school, ontzettend intimiderend.’ Dus ging ze maar weer terug naar hem, zegt ze gelaten. ‘Het heeft toch geen zin, dacht ik, laat ik hem maar tevreden houden, dan laat hij me misschien na een tijdje met rust als ik te saai word.’

Zo ver kwam het niet. In november 2014 gebeurden er dingen die Femke niet meer kon goedpraten voor zichzelf. ‘Hij had een gerucht gehoord dat ik was vreemdgegaan. Dat weekend sloot hij me op in huis. Hij heeft me helemaal kapot geslagen en me meerdere malen verkracht. Mijn kinderen waren opgesloten in een andere kamer.’ Haar ogen worden hard terwijl ze het vertelt. ‘Ik mocht geen kleren aan. Ik mocht niet eten en drinken. Ik moest mijn moeder zeggen dat ik een hoer was. En ik moest berichten sturen naar de vriendinnetjes van die neven van hem, dat ik met ze naar bed was geweest. Die vriendinnen gingen verhaal halen bij die neven en die kwamen vervolgens achter mij aan. Toen wist ik dat ik weg moest. Als hij me niet zou vermoorden, zou zijn familie het wel doen.’

Kinderen bij hun moeder

Femke vluchtte met haar twee kinderen en kwam met een paar tussenstops eerst kort bij Fier in Leeuwarden terecht en daarna bij Blijf Groep in Amsterdam, ver weg van haar oude leven. Daar kwam nog iets aan het licht. In gesprekken tussen haar kinderen en een begeleider werd duidelijk dat hun vader, naar wie Femke ze bracht om ze bij Ex vandaan te houden, haar kinderen sloeg al ze bij hem waren.

Niettemin besloot de kinderbescherming om ze uit huis te plaatsen bij hun vader in de tijd dat Femke aan haar herstel werkte bij Blijf groep. ‘Blijf heeft geprobeerd dat te voorkomen, er was ruimte om ze bij mij te houden, maar tevergeefs. Dus doordeweeks werden ze geslagen door hun vader, in het weekend kwamen ze op bezoek bij Blijf Groep en werden ze behandeld voor hun trauma.’

Kinderen worden te snel uit huis geplaatst, vindt Femke. ‘Kinderbescherming en jeugdzorg moeten proberen kinderen zo veel mogelijk bij de vluchtende ouder te houden. Tegelijkertijd moeten zij gepaste hulp bieden én een vinger aan de pols houden. Ik heb in de opvang herhaaldelijk vrouwen gezien die zo diep beschadigd waren dat ze niet goed meer voor hun kinderen konden zorgen, de hele dag naar ze schreeuwden, ze aan hun lot overlieten en zelfs sloegen. “Ze heeft het al zo zwaar, als je haar kind dan ook nog afpakt...” is dan de gedachte. Klopt, dan is het nóg zwaarder, maar dan weet die moeder wel wat ze kan en niet kan doen. Anders krijg je een herhaling van de geschiedenis en komen de kinderen in precies dezelfde geweldssituatie als waarvoor de moeder is gevlucht.’

Van generatie op generatie

Pas in juli 2016 was Jeugdzorg overtuigd dat hun vader ze inderdaad sloeg, vertelt Femke, en mochten de kinderen weer bij haar wonen. De mishandelingen hebben diepe sporen achtergelaten. ‘De oudste is het meest geslagen en neemt gauw een slachtofferrol aan. Hij zoekt vriendjes die boven hem gaan staan en is makkelijk te

**“Ik moest echt weer
helemaal voor mezelf
leren denken”**

manipuleren. De tweede is een kleintje maar omdat hij heeft geleerd dat geweld normaal is, begint die meteen te slaan als iets hem niet zint. Ze krijgen nog steeds therapie.’

Zelf ging ze een traject in van ruim twee jaar bij Blijf Groep en bij Trubendorffer, die laatste voor relatieverslaving. Dat is niet zozeer het verslaafd zijn aan het hebben van een relatie, maar eerder een obsessie waarbij je vast blijft houden aan je huidige partner, zelfs als je weet dat er geen sprake is van gelijkheid binnen de relatie. ‘Ik kreeg veel ruimte van Blijf om mijn eigen traject samen te stellen. Mijn traject wordt daar nu officieel aangeboden, omdat het zo vaak voorkomt bij slachtoffers van huiselijk geweld.’ Ondanks alle therapie begrijpt ze nog steeds niet waarom ze zo lang bij Ex is gebleven. ‘Voor ik een relatie kreeg met hem, was ik heel zelfstandig en vrijgevochten. Daarna kon ik nog niets eens bedenken wat ik wilde drinken. Ik moest echt weer helemaal voor mezelf leren denken. Mijn zelfverzekerdheid heb ik pas sinds kort weer terug.’

Eind 2016 besloot Blijf in overleg met Femke dat ze er klaar voor was om weer op zichzelf te wonen en al snel kreeg ze een fijn huis in een plaats onder de rook van Amsterdam. Daar woont ze nog steeds. Naast de zorg voor haar kinderen werkt ze als kinderverpleegkundige, is ervaringsdeskundige binnen Blijf Groep en ondersteunt ze ouders die te maken hebben met jeugdzorg bij gesprekken en dossiers. En ze studeert rechten, om straks als advocaat andere slachtoffers van huiselijk geweld bij te kunnen staan.

Terwijl Femke bij Blijf woonde, kreeg ze een nieuwe relatie met een man met wie ze nog twee kinderen kreeg en getrouwd is. Een goed huwelijk. ‘Hij ruimt niet op, dat is een beetje irritant, maar dat is het enige’, schatert ze. •

4

Voor iedereen een schuldenvrije toekomst

‘Aanpak van dakloosheid kan niet zonder schuldhulpverlening’

Guusta van der Zwaard, bestuurder bij de Tussenvoorziening) hoopt op voor iedereen een schuldenvrije toekomst. Schulden leiden vaak tot dakloosheid, en eenmaal dakloos lopen de kosten en schulden nog veel verder op.

“Geef me een woonplek en ik kan verder”, is vaak het antwoord op de vraag wat een dakloze cliënt in onze opvang nodig heeft. Dat is het fundamentele begin, zonder die stap ben je nergens. De basics om een bestaan op te bouwen blijven ook anno 2021: een veilig thuis, inkomen, gezondheid.

Vanaf de oprichting van de Tussenvoorziening richten we ons op het bieden van dat wat nodig is om verder te komen. Voor iemand die dakloos is geraakt is dat naast een woning meestal ook gespecialiseerde financiële hulpverlening. Collega's vertellen nog regelmatig het verhaal van de eerste dakloze cliënt die via de Tussenvoorziening aan een woonplek werd geholpen. Want wat gebeurde er? Hij ging niet. Uit angst voor de schuldeisers die op de stoep zouden staan.

Dat was ruim twintig jaar geleden het startsein voor de oprichting van onze afdeling Stadsgeldbeheer, gespecialiseerde schuldhulpverlening voor mensen met complexe schulden. Want deze meneer was niet de enige. Bekend is dat 90% van de mensen in de opvang schulden heeft die het opbouwen van een nieuw en vooral ook duurzaam bestaan fundamenteel in de weg staan. Onze ervaring leert dat vrijwel iedereen weer kan wonen, ondanks complexe schulden. Met Housing First en gemengd wonen bieden we dakloze cliënten dat huis en begeleiding die nodig is. Het regelen van inkomen en schulden is daarbij net zo belangrijk. Zodat de huur, gas, water, licht, zorgverzekering en boodschappen kunnen worden betaald. Stadsgeldbeheer start daarom direct met een financiële intake. Dit doen we zo vroeg

mogelijk, het liefst in de opvang. We nemen samen het inkomen en de schulden door. Is er nog geen inkomen? Dan gaan we samen naar Gemeente Utrecht om een daklozenuitkering aan te vragen. Ligt er te hoog beslag? Dan vragen we de deurwaarder de beslagvrije voet aan te passen. We ordenen zo samen alvast de schulden en prioriteren de acties. Dit geeft uitzicht en vertrouwen.

Schulden zijn naast relatiebreuk vaak de directe aanleiding van dakloosheid. Door de stress raak je in overlevingsstand en richt je je op kortetermijnoplossingen. Chronische stress maakt het lastiger om in actie te komen, je vergeet vaker afspraken en ook heb je meer moeite om verlangens en emotie te reguleren. Langetermijnbeslissingen nemen wordt daardoor lastig. Alle mentale capaciteit wordt in beslag genomen door stress. Met een speciaal ontwikkelde schuldenescaperoom probeert Stadsgeldbeheer beleidsmedewerkers, hulpverleners en politici te laten ervaren welke effecten geldgebrek en schulden hebben op het brein. De post en administratie zijn een chaos en terwijl ze proberen uit de schulden te komen, worden ze door deurwaarders onder druk gezet. De meeste deelnemers van de escaperoom hebben daarna meer begrip voor mensen met schulden.

Niet alleen begrip, maar ook verstand van zaken is van essentieel belang bij het aanpakken van complexe schulden. Daarom werd door onder andere Stadsgeldbeheer een stedelijke training ontwikkeld voor vrijwilligers en professionele organisaties die begeleiden bij schulden

en inkomen in de stad. Met als bijkomend resultaat dat steeds meer dezelfde taal wordt gesproken rond schulden.

In het programma Utrechters Schuldenvrij werken steeds meer partners in de stad Utrecht op eenzelfde stress-sensitieve wijze. Met hulp op maat en met oog op een duurzaam resultaat wordt gewerkt aan een gezonde financiële situatie, zo vroeg mogelijk. Ontzettend belangrijk, want aanmodderen met schulden is kostbaar – kostbaar voor de persoon zelf die zijn leven niet opnieuw kan starten, maar ook ontzettend kostbaar voor de samenleving. Schulden leiden vaak tot dakloosheid, en eenmaal dakloos lopen de kosten en schulden nog veel verder op. We weten dat met een goede aanpak op maat gelukkig veel kan veranderen, ook bij ingewikkelde schulden. Vaak kunnen mensen daarna zelf, of met behulp van lichtere financiële ondersteuning van het buurt of wijkteam, weer goed verder.

Willen we dakloosheid door schulden in Nederland verder terugdringen dan is een slimme aanpak nodig. Niet gebaseerd op denken vanuit schuld en boete maar een aanpak die uitgaat van wat werkt. Het goed regelen van schuldhulpverlening verdient het daarom om als vast onderdeel van ‘de gereedschapskist’ voor goede ondersteuning bij dakloosheid te worden gezien. Zodat dakloosheid door schulden wordt voorkomen en mensen zo snel mogelijk hun leven kunnen hervatten.’

Over de auteur: Guusta van der Zwaart werkt als bestuurder bij Stichting de Tussenvoorziening en is voorzitter basisnetwerk maatschappelijke opvang van Valente. De Tussenvoorziening is actief in Utrecht stad, Amersfoort en de regio Utrecht. Bij Stadsgeldbeheer, onderdeel van stichting de Tussenvoorziening, werken ruim 50 budgetconsulenten en schuldhulpverleners met hart en ziel aan het financieel zelfredzaam maken van 1250 mensen. Dit zijn ook cliënten van andere opvanginstellingen en mensen die zelfstandig wonen maar meer begeleiding en ondersteuning nodig hebben bij het oplossen van hun financiële problemen.

Rob: Ik probeerde niet meer af te betalen, dacht, binnenkort ben ik er hopelijk niet meer

Rob (50) was juist degene van wie anderen leenden. Hij was altijd vrijgevig, wilde altijd wel betalen: 'Als ik nog 75 euro had en morgen kwam er weer salaris dan dacht ik: wat kan ik eens voor leuks doen om dit op te maken?' Af en toe gaf hij wel te veel uit en stond rood, maar dat loste hij vrij snel weer op. Of zijn vrouw, die de bankzaken regelde.

'We hadden allebei een goeie baan, ik als offsetdrukker; we konden uit eten, leuke dingen doen. Ik was aan die manier van leven gewend toen we gingen scheiden in 2010. We hadden veel kosten en kregen het huis niet verkocht.' Toen kwamen de schulden, aanmaningen, deurwaarders. 'Ik hield altijd wel van een borrel en een jointje. Ik raakte verslaafd aan coke, echt een heel dure hobby, en kreeg steeds meer schulden.' Het huis werd na een opknapbeurt uiteindelijk verkocht, maar een halve ton onder de vraagprijs, bovenop de 10.000 schulden die hij ondertussen al had.

Rob ging hard achteruit, raakte steeds heftiger verslaafd terwijl de schulden en psychische problemen zich opstapelden. 'Je wordt gek, krijgt fobieën. Als de bel ging, lag ik onder m'n nest. Als ze voor de deur stonden lag ik onder het aanrechtblad te trillen. Misschien liep er gewoon iemand langs met een hondje, maar je wordt helemaal paranoïde.' Zijn baan was hij intussen kwijtgeraakt. 'Dat scheelde weer loonbeslag; de Belastingdienst is de eerste die je geld wegtrekt.' In een helder moment besloot hij hulp te zoeken bij een afkickkliniek, Victas (nu Jellinek). Rob leerde er een leuke vrouw kennen, ook cliënt, en kreeg een relatie met haar. 'Ik wilde niet al die ellende meenemen naar haar, maar ze wilde me graag helpen en gaf me een kamer in haar huis zodat ik mijn huur op kon zeggen.' Ze was goed in financiën en hielp hem een beetje orde te krijgen. 'Maar zij was alcoholiste, en ik vind drank

ook lekker, dus we zijn echt gigantisch naar de kloten gegaan met z'n tweeën. Zij stopte uiteindelijk, ik ging door.' Hij ging een tweede, derde en vierde keer naar Victas, maar viel steeds weer terug. 'Op een gegeven moment gebruikte ik zo veel; ik heb m'n tas gepakt, alles achtergelaten en ben gewoon de straat op gegaan. Ik kon het gewoon niet meer, de ellende en de schaamte erover.'

Hij leefde een jaar op straat. Een harde tijd, vol ontberingen maar ook vrijheid: 'Er zat niemand meer achter me aan, ik hoefde geen schaamte en verantwoordelijkheid meer te voelen. Er waren geen schuldeisers, want ik had geen deurbel meer.'

Biertje en een saucijzenbroodje

Aan sommige dakloze periodes denkt hij zelfs wel positief terug, zoals de maand dat hij onder een boom bivakkeerde in de Soesterduinen. 'Ik had rust, af en toe stopte iemand voor een praatje en ik werd lekker bruin. Maar op een gegeven moment gaat het in je kop niet goed.'

Hij werd een bekende op het politiebureau op Paardenveld. 'In twee maanden tijd zat ik zes keer vast voor diefstal – wat eten, drank –, voor slapen waar het niet mocht of voor m'n grote smoel omdat ik een biertje dronk op een bankje in de stad. Dat mag niet, en dan werd ik recalcitrant. Zat ik weer een nachtje op Paardenveld, komt er weer een boete bovenop. Toen dacht ik, dit ben ik helemaal niet, zo ben ik niet opgevoed.'

**“Ik heb alles achtergelaten
en ben de straat op gegaan.
Ik kon het gewoon niet meer,
de ellende en de schaamte
erover.”**

Hij wilde een oplossing, maar kwam er niet uit, en deed enkele zelfmoordpogingen. 'Ik nam allerlei medicatie tegelijk in. Drie dagen later werd ik wakker, ik was er nog. Ik heb maandenlang met een strop in m'n rugzak rond gefietst, het gaf rust dat ik het kon doen. Ik heb voor de trein gestaan, een flinke intercity had ik uitgezocht. Dan sta je op zo'n talud dat trilt van de naderende trein, hij toetert, seint met fel licht, het was vreselijk. Op het laatste moment voelde ik een soort hand of wind die me opzij duwde: je bent nog niet klaar.'

Hij stapte op de fiets naar Utrecht en klopte aan bij Sleep Inn, de daklozenopvang van de Tussenvoorziening. 2018 was het inmiddels. 'Toen is het gaan rollen. Omdat ik diefstal had gepleegd, werd de reclasering betrokken. Die zei: als je geholpen wilt worden, kunnen we je een woonplek bieden in de forensische zorg. Dat is raar hè? Voor zeg maar één gejat biertje en een saucijzenbroodje kon ik daar wonen.' Maar Rob was er wat blij mee. 'In de opvang slaap je met vijftien man op een stapelbed. Je tasje ligt in je bed, iedereen loopt heen en weer, heeft z'n geestelijke problemen. Ze komen uit elke windstreek dus er zijn spanningen. Je moet echt zien te overleven daar. Dus ik was blij met een eigen bed en sleutel en niemand die me stoorde.'

Schuld en schuldgevoel

Niet dat hij zomaar een woonplek kreeg. Hij ging een traject in bij het Utrechtse Stadsgeldbeheer (Tussenvoorziening). 'Ze zeiden: laat je helpen voor je geestelijke problemen en verslaving, dan zorgen wij dat je vaste lasten betaald worden, je krijgt leefgeld en we helpen je met je schulden.' Dat was moeilijk, zijn geld en zelfstandigheid uit handen geven. 'Ik had het zelf verkloot en wou het zelf ook oplossen. Maar ik wist dat ik het niet kon.'

Het begin bij Stadsgeldbeheer weet hij nog goed. 'Mijn reclasseringsambtenaar zat met de schuldhulpverlener in een hokje. Kom ik daar met een tas vol brieven die daar al maanden in zaten, helemaal natgeregend;

een géúr kwam ervan af... "Nou, maak maar open", zei de schuldhulpverlener. Ze begon gewoon bij het begin, heel rustig en vriendelijk, keek niet op me neer.' Samen zochten ze het uit: wat staat erin, van wanneer, welke schulden. Zij belde de instanties voor hem na. 'Sommige schulden wist ik, zoals m'n zorgverzekering en telefoonabonnement, maar schuldeisers verkopen schulden door; ik was het overzicht kwijt. Zij kwam erachter dat een schuldeiser een dossier had doorverkocht maar dat zélf ook nog had, dus ik werd dubbel opgejaagd. Ze kreeg voor elkaar dat dat werd ontdebeld. Als je niet zo iemand hebt, die die moeite voor je neemt, dan zit je met nog extra schuld.'

"Ik had het zelf verkloot en wou het zelf ook oplossen. Maar ik wist dat ik het niet kon.'

Het duurde twee jaar voor alles in kaart was gebracht. Hij kreeg een tientje leefgeld per dag, schuldeisers lieten hem met rust omdat hij bij Stadsgeldbeheer en de reclassering zat. Dat scheelde enorm. Maar Rob was er nog lang niet. De verslaving bleef, en de onderliggende problemen ook. 'Als je verslaafd bent, blijf je dat je hele leven. Ik begon weer te gebruiken, nog heftiger dan daarvoor. Ik zocht de jongens van de straat op, ik voelde me schuldig dat zij nog geen woning hadden. Ik wel, maar ik zat daar de godganse dag alleen maar te drinken van dat tientje. Héél af en toe wat eten, een boterham met pindakaas. Als ik het erover heb denk ik ah... Dat gevoel komt weer terug. Man, wat is er een hoop gebeurd.'

Ik verbind u door

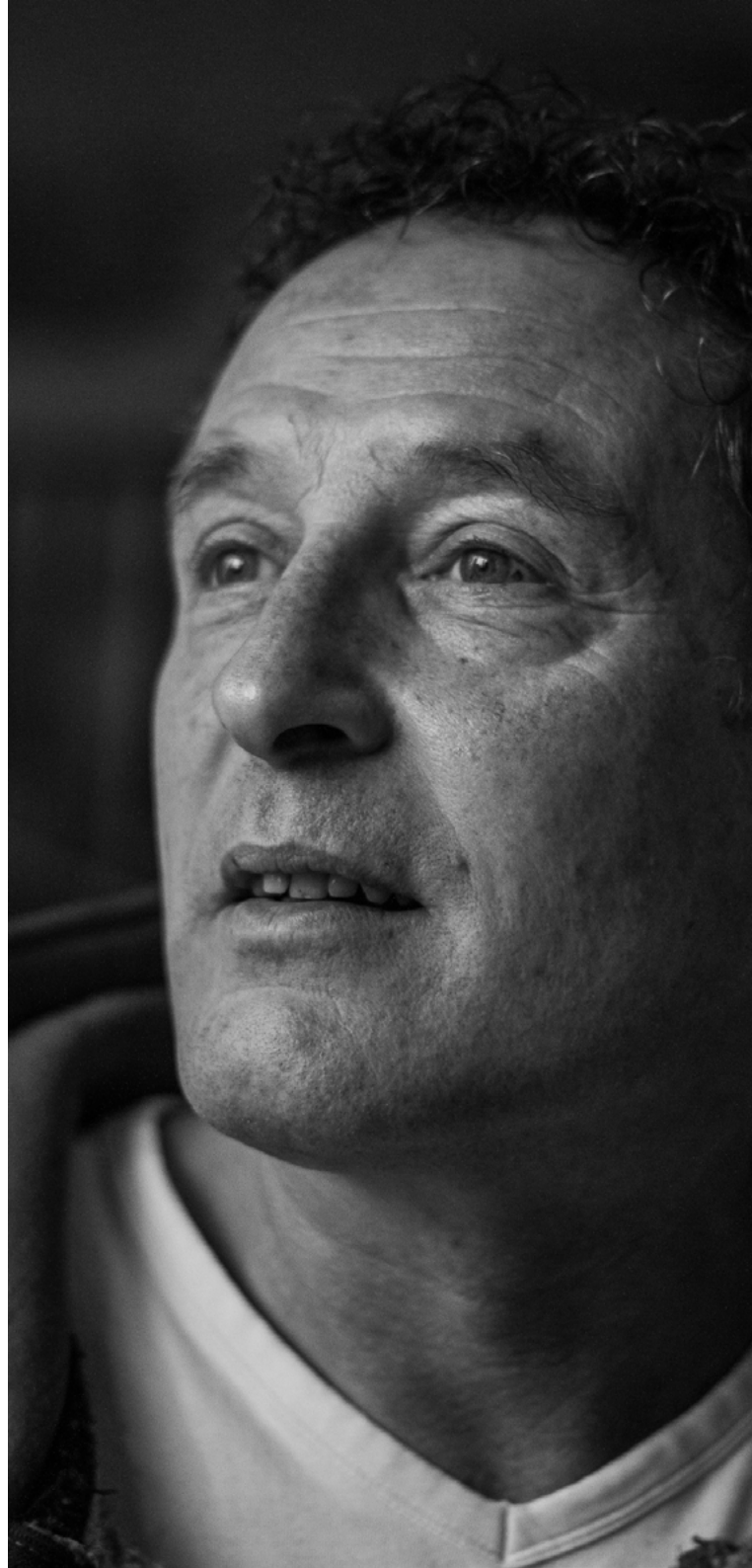
Opnieuw ging hij naar een afkickkliniek, Julianaoord dit keer. Vanaf dan gaat hij ook aan de slag met schematherapie en krijgt meer inzicht in wat hij 'heeft'. 'Ik ben heel druk, praat veel, alles gaat heel snel. Ze vertelden me dat dat ADD was. Nu, met medicijnen, gaat dat

wat makkelijker. En daarnaast heb ik PTSS, van thuis vroeger. M'n pa was heel gewelddadig, fysiek en met woorden. Ik werd altijd naar beneden getrapt, "het wordt toch nooit wat met jou". "Ga maar lantaarnpalen soppen, meer kan je toch niet." Dat ga je geloven. Ik ging fysiek gebukt onder die psychische druk, was altijd bang, stotterde, had stuiptrekkinkjes, knippen met m'n ogen. Dat heeft hij wel voor elkaar gekregen.' Hij zwijgt even. 'Dat kwam allemaal terug als ik die instanties moest bellen om orde op zaken te krijgen. Kreeg ik de receptioniste aan de lijn, vertelde het hele verhaal, "ik verbind u door". Dan moest ik van de zenuwen janken en hing op.'

Autoriteit roept angst bij hem op, maar ook weerstand. 'Inmiddels minder, maar toen ik dakloos was... Politie benadert je heel anders als je op straat leeft. De meeste althans, ze vertrouwen je niet. Staan ze om hoekje te kijken of je je biertje opentrekt. Je hebt ook goeie oude knarren die zeggen: "Verstop dat biertje nou, dat wij het niet zien". Dan word je nog als mens behandeld, dát is belangrijk. Dat is bij Stadsgeldbeheer ook zo fijn. Ze zien me als mens met problemen en willen helpen, in plaats van dat ik een probleem ben.'

"Ik heb maandenlang met een strop in m'n rugzak rondgefietst"

Vorige maand heeft Rob de laatste schulden bij zijn schuldeisers afgelost. Er is sprake van een saneringskrediet. Alle schuldeisers zijn akkoord tegen finale kwijting en zijn afbetaald door een lening bij de Kredietbank (Gemeente Utrecht), de enige schuldeiser die Rob nu nog heeft. Daarvoor krijgt hij nog hulp en een beetje toezicht bij Stadsgeldbeheer. Na aflossing van het saneringskrediet is hij officieel schuldenvrij. 'Ik kan klein beetje sparen, dingen afsluiten. Dat kan allemaal niet als je schulden hebt, een aanvullende verzekering of telefoonabonnement afsluiten. Het geeft me heel veel lucht, voel ik fysiek zelfs.'

A black and white close-up portrait of a middle-aged man with curly hair. He is wearing a dark hoodie over a white t-shirt. The background is dark and out of focus. In the bottom left corner, there is a quote in red text.

**“Hulp krijgen als je
al in de problemen zit
is zo moeilijk”**

Sinds kort woont hij in een eigen appartement in een gemengdwonenproject van de Tussenvoorziening. Hij heeft na negen jaar weer contact met zijn broer en diens dochtertje van zeven. Hij heeft een aantal cursussen gevolgd bij Enik Recovery College, gaf er zelf een cursus over suïcide en werkt op de houtwerkplaats van de Arm in Hoograven. 'Ik wil graag een opleiding tot ervaringsdeskundige doen. Eigenlijk wilde ik dat dit jaar, maar ik ben nog te veel cliënt vind ik, dus ik wacht tot volgend jaar. Vroeger was ik heel impulsief, nu denk ik beter na over wat belangrijk is, wat goed voor me is.'

Vroegsignalering

Meer dan tien jaar is Rob al bezig met zijn schulden en de onderliggende problemen. En eigenlijk al veel langer, als je ziet dat de wortel ervan in zijn ouderlijk huis lag. 'Ik hoorde laatst, als er signalen zijn van schulden, dat de gemeente een sociaal werker laat kijken bij de mensen. Met het idee, we kunnen beter nu helpen dan achteraf; vroegsignalering. Dat moet ook wel; hoeveel mensen vallen er niet buiten de boot?' Hulp krijgen als je al in de problemen zit is veel moeilijker, weet Rob. 'Zelfde verhaal met de toeslagenaffaire; mensen met gezinnen die tegen een muur lopen bij de Belastingdienst.' Bij de gemeente was dat ook zo, herinnert hij zich. 'Sta je daar met z'n allen in de rij, net een gevangenis. Dikke glazen platen voor de loketten, boze burgers, boze ambtenaren. Echt een rotsfeer – en dan moet je geholpen worden.'

School zou misschien ook een rol kunnen spelen bij het op tijd aanpakken van problemen. 'Niet alleen kinderen boekhouding leren, debet/credit, dat verhaal, maar ook bij de oudervergadering vragen: we leren ze dit, hoe gaat dat thuis? Is het thuis op orde en zo niet, misschien kun je doorverwijzen naar buurthuis of andere hulp? Anders is voor je het weet die neerwaartse spiraal ingezet naar stress, verwaarlozing, verslaving enzovoort.'

Misschien zou schuldhulp ook op meer plaatsen aan zorg gekoppeld kunnen worden, zoals bij hem in de forensische zorg. 'De meeste verslaafden hebben schulden, onder of bovenaan de lijn. Aan de onderkant wordt op een andere manier aangepakt, laat ik het zo zeggen; dat kost je gewoon een vinger of ze pakken je familie. Niet 5% maar 200% rente. Maar bovenaan de lijn kun je geholpen worden. De overheid en gemeenten komen zelf ook steeds meer tot het inzicht dat schulden zo veel geld kosten, dat ze beter kunnen investeren in iemand ervan afhelfen. Het is veel goedkoper, en humaner; voor de mens is dat goed, en voor de samenleving. Ik ben er bijna uit, en ik voel me goed, maar ik zal de rest van mijn leven moeten blijven vechten om niet weer terug te zakken.' •

**“Schulden kosten zo veel geld,
dat kun je beter investeren
in iemand ervan afhelfen
- beter voor de mens én de
samenleving”**

5

Voor iedereen de juiste zorg op de juiste plek

‘Waarom betalen we wel iemands dagbesteding, maar niet zijn voetbalschoenen?’

Voor iedereen de juiste zorg op de juiste plek: dat vraagt continu een kritische blik, en innovatie, zegt Marina Rovers, manager bij MET ggz.

‘In slechts een paar jaar tijd heb ik het begeleid wonen in Limburg flink zien veranderen. Er heeft een verschuiving plaatsgevonden in de mindset van begeleiders én van cliënten. Cliënten verblijven niet meer langdurig bij een zorgorganisatie en krijgen begeleiding gericht op ontwikkeling en zelfregie van cliënten. Dat is ook een landelijke ontwikkeling.

We weten dat inclusie belangrijk is voor mensen met psychische klachten, meer acceptatie en participatie voor hen in de maatschappij. Maar hoe bevorder je participatie? Hoe pak je destigmatisering aan? Er is een enorme toestroom van maatschappelijke doelgroepen op de woningmarkt doordat begeleiding, zoals beschermd wonen en forensische zorg, steeds verder wordt afgeschaald door de overheid. Goede landing in de wijk is hierbij cruciaal voor de cliënten. Dat vraagt om een andere blik, van gemeenten, wijkbewoners, maar ook van zorgorganisaties en woningcorporaties. Het is nog steeds gemeengoed om iemands dagbesteding te betalen, maar niet iemands voetbalschoenen en contributie om lid te worden van de voetbalvereniging.

Zorgen dat de cliënt herstelt

Het jaar 2015, waarin de verdere ambulantisering van beschermd wonen werd ingezet, was ook voor onze wijkteams een belangrijk keerpunt. We hebben onze focus verlegd: van zorgen voor naar zorgen dat. Er zijn twee kernvragen voor elke cliënt die begeleiding

ontvangt: wat heb je nodig en hoe zorgen we voor de kortste lijn naar herstel? Afhankelijk van de behoefte van een cliënt maakt deze een reis door van 24/7 begeleiding binnen beschermd wonen naar (weer) volledig zelfstandig wonen.

Sinds 2015 is er minder geld dat besteed kan worden, hoe zet je dat zo efficiënt mogelijk in? Daarvoor bundelen we de krachten in de keten, brengen ketenpartners bij elkaar met als doel: optimale door- en uitstroom voor de cliënt. Bij ons in de regio Noord- en Midden-Limburg hebben gemeentes, woningcorporaties en aanbieders van beschermd wonen samen een convenant getekend. Samen met onze ketenpartners hebben we afgestemd hoe cliënten door- en uitstromen naar een geschikte duurzame woning.

Voor de inclusie van onze cliënten is het van belang dat ze verblijven in een passende woning en wijk. Het huidige stelsel bemoeilijkt bijvoorbeeld de overgang van een jeugdige naar de volwassenenzorg. Het afgelopen jaar hebben we ook samen met het voorliggend veld bekeken hoe we cliënten zo kunnen laten uitstromen dat het duurzaam is. Dat wordt tegelijk steeds moeilijker; de tijd die je krijgt om cliënten klaar te stomen voor uitstroom wordt steeds korter. Daarom kijken we meteen als iemand bij ons komt, en terwijl hij bij ons woont, naar wat iemand wil, kan en welke hulp hij daarvoor nodig heeft.

De juiste zorg bieden vraagt soms ook om andere zorgverleners. Vorig jaar zijn we begonnen om ervaringsdeskundigheid in te zetten in de wijken. We hebben erg ingezet op goede samenwerking met huisartsen. Zij verwijzen niet meer meteen naar specialistische ggz – dat moet soms natuurlijk nog steeds, bij voorbeeld ernstige depressie of acute zorg – maar mensen met zingevingsvragen of nog niet helemaal te duiden klachten kunnen we vaak helpen in een groep ervaringsdeskundigen. De cliënt heeft steeds meer zelf de regie; we kijken naar wat hij nodig heeft en wil, de zorg wordt daaromheen georganiseerd. Het is bewezen dat mensen zo sneller herstellen.

Innovaties ten behoeve van zelfregie

We blijven onze processen optimaliseren om ervoor te zorgen dat we efficiënt en effectief werken. Vanuit de gemeentes ontvangen we een budget om cliënten te begeleiden en daarbinnen moeten we werken. Dat vraagt ook aandacht voor innovatie binnen MET ggz. Bij ambulante behandeling wordt e-health al een tijdje ingezet, maar voor begeleiding is dat nog relatief ongebruikelijk. Tijdens de coronacrisis is er veel gedigitaliseerd; daarbij vervang je iets wat analoog was een op een met een digitale variant, bijvoorbeeld een gesprek met beeldbellen. Maar e-health is meer dan dat: het is een vernieuwende aanpak door de inzet van digitale middelen, om te komen tot meer zelfregie, waar en wanneer de cliënt dat zelf wil.

Recent vond in onze wijkteams een pilot plaats met online modules van MindDistrict, een grote e-health aanbieder. Die modules zijn transdiagnostisch, ze kijken naar klachten in plaats van diagnose. Bijvoorbeeld: ‘beter slapen’, ‘je leven op orde’, ‘sociale contacten’, deze kunnen bij heel veel doelen en levensgebieden worden ingezet. De modules zitten in een online applicatie, waar een cliënt op elk moment via zijn smartphone bij kan. De modules zijn opgesteld vanuit literatuurstudies en

professionals, maar ook met hulp van cliënten. De modules zijn aanvullend, niet geheel vervangend, bij de begeleiding. Het voordeel is dat iemand buiten de tijd van een begeleider om op een heel gestructureerde manier aan zijn herstel kan werken. De cliënt kan in gesprek met de hulpverlener gerichte vragen stellen en continu focus houden op het herstel. Hij heeft houvast en kan op een tijdstip dat hij zelf kiest op zijn gemak aan de slag of terugkijken. In de pilot hebben we al gezien dat we begeleiding sneller kunnen afschalen en dat cliënten eerder herstellen.

Wij hebben gelukkig momenteel geen wachtlijsten binnen onze wijken, e-health draagt hier ook aan bij. Het geeft cliënten meer regie en het kan de werkdruk verlichten op een steeds krappere wordende arbeidsmarkt. Ik zie dat innovatie buitengewoon belangrijk is in het zorgen voor de juiste zorg op de juiste plek.’

Over de auteur:

Marina Rovers is als manager MET de wijk bij MET ggz verantwoordelijk voor beschermd wonen, beschermd thuis en individuele begeleiding in Noord- en Midden-Limburg. Daarvoor werkte ze bij MET ggz als projectmanager, nadat ze tien jaar ervaring opdeed als sociaal psychiatrisch verpleegkundige.

Kimberley: Investeer in begeleiding van jongeren, wij moeten het stokje overnemen

Op haar zeventiende werd Kimberley (nu 24) uit huis geplaatst door jeugdzorg. Op school werden signalen opgepikt dat ze werd verwaarloosd door haar moeder en mishandeld door haar stiefvader. Het traject van jeugdzorg, pleeggezinnen en beschermd wonen liep voor haar opmerkelijk goed, waardoor ze nu werkt, studeert, en op zichzelf woont, met kat. ‘Ik heb veel geluk gehad,’ zegt Kimberley, ‘ik weet dat het ook anders kan.’

Nadat ze uit huis werd geplaatst, kwam Kimberley kort in de crisisopvang en daarna in verschillende pleeggezinnen. Bij één gezin bleef ze langer, een stel met meer kinderen waar Kimberley het goed had, tot ze met zichzelf in de knoop kwam, waarschijnlijk in een late reactie op wat er allemaal gebeurd was. ‘Ik maakte ruzie, stuurde rare berichtjes en wilde niet meer praten. Ik weigerde hulp en sloot me helemaal af. Zelf wist ik ook niet wat er was; ik wilde niet meer maar wist niet waar het aan lag.’ Haar pleegouders wisten niet meer wat ze moesten en zochten hulp. Kimberley, inmiddels ruim 18, kreeg een groepswoning toegewezen bij MET ggz met vijf andere jongeren.

Zelfstandigheid

Dagelijks vonden daar meerdere gesprekken plaats, de financiën werden beheerd en er was begeleiding bij het koken om elke dag samen te eten. Het was nog een discussiepunt of ze daar al aan toe was of eerst naar de 24-uursopvang moest. Pas achteraf hoorde ze van haar begeleider dat er voor haar besloten was, maar dat vind ze niet erg. ‘Ik dacht juist: er zijn mensen die er heel hard aan hebben getrokken om me op de juiste plek te krijgen, wat fijn. Zelf had ik toen geen goede beslissing kunnen nemen. Ik was een heel verlegen, kinderlijk meisje. Nú wil ik zelf inspraak, maar toen had ik het echt niet geweten.’

Na twee jaar stroomde ze door naar een woning met wat meer zelfstandigheid. In een andere wijk, maar wel

bij hetzelfde begeleidingsteam. ‘Met z’n vieren woonden we daar. Er werd ook wel samen gegeten maar op eigen initiatief. Het was een beetje een studentenhuis – en zo zag het er op een gegeven moment ook wel uit trouwens.’ Het was voor Kimberley erg fijn om hetzelfde team en dezelfde persoonlijk begeleider te houden. Vandaag de dag is die continuïteit uitzonderlijk. ‘Karen is zeker vier jaar mijn begeleider geweest. Ik kon echt een vertrouwensband met haar opbouwen en heb heel veel aan haar gehad. Zeker na de verschillende pleeggezinnen was die constante factor fijn.’ Helaas vertrok Karen in 2017 naar een andere regio, sindsdien heeft Kimberley verschillende begeleiders gehad.

Spiegel

Een van de dingen waarmee Karen haar hielp, was haar opleidingskeuze. Kimberley was gestart met een opleiding in kinderopvang, omdat ze kinderen en jongeren wilde helpen. ‘Maar aan het eind van het eerste jaar kreeg ik een spiegel voorgehouden; het werd te heftig.’ Ze wist dat kindermishandeling en verwaarlozing aan bod zouden komen, maar het was veel confronterender dan ze had gedacht om die herinneringen op te halen.

‘Ik woonde vroeger bij mijn moeder en haar vriend, die nogal dominant is en losse handjes heeft. Hij strafte me stevig, fysiek, als hij vond dat ik bijvoorbeeld niet genoeg hielp in het huishouden. De ideeën kwamen denk ik vanuit hem maar zij deed niks. Soms keek ze

toen en zei daarna dat het wel een beetje mijn eigen schuld was.'

Met z'n drieën woonden ze tegen de Belgische grens aan, Kimberley had weinig vriendinnetjes en was veel alleen. 'Hoe het thuis ging was voor mij normaal, maar toen ik wat ouder werd deed ik er alles aan om zo weinig mogelijk thuis te zijn. Ik nam een baantje, bleef langer op school, ging lezen in de bieb.' Uiteindelijk werd het op school opgemerkt dat ze onder de blauwe plekken zat. 'Mijn mentor heeft met me gepraat en vroeg of ze het mocht voorleggen aan een maatschappelijk werker. Ik wist ergens wel dat het niet goed was, ook al was het normaal voor mij. Jeugdzorg wilde graag bij ons komen voor een gesprek. Mijn moeders vriend deed daar zo moeilijk over dat ze besloten dat ik uit huis moest.' Daarna begon het traject met pleeggezinnen en MET ggz.

**"Ik doe het in mijn eigen tempo,
ik merk dat ik gegroeid ben"**

Groei

Moeilijke herinneringen dus, en samen met Karen besloot ze dat het beter was als ze iets anders ging doen. De horeca trok haar altijd en ze ging bij een fastfood-restaurant werken en een opleiding doen. Ze kreeg een woning waar een herstelprogramma van MET ggz aan gekoppeld was, gericht op zelfstandig wonen. 'Ik moest veel meer zelf plannen, budgetteren en er waren verplichte groepstrainingen voor bijvoorbeeld vrijetijdsbesteding, je sociale contacten opbouwen, de praktische kant van wonen enzovoort. Daar heb ik veel aan gehad.'

Deze trainingen worden nu omgezet in een ehealth-app, als ondersteuning van begeleiding in beschermd wonen. Kimberley is enthousiast als ze erover hoort: 'Die over structuur aanbrengen in je week zou ik nog wel willen volgen. En nee zeggen en je grenzen aangeven.' Al is ze in dat laatste al een stuk beter geworden zegt ze, onder andere door haar werk in de horeca. 'Je moet

tegen een grapje kunnen als je daar wilt werken, en soms omgaan met vervelende gasten. We hebben jongeren van 16 werken die dat nog niet kunnen, veel te verlegen. Dan weet ik: ik was ook ooit zo. Op zulke momenten merk ik dat ik gegroeid ben. Misschien ben ik nog steeds niet op het punt dat eigenlijk wenselijk is, maar ik doe het in mijn eigen tempo en ik vind het goed zo.'

Geluk gehad

Ze heeft geluk gehad, vind ze. 'De overgangen gingen altijd vrij makkelijk, ook van jeugd naar 18+'. Haar begeleiders hebben vaak genoeg gezien dat er in vergelijkbare situaties geen goede overgang is. 'Er wordt veel bezuinigd, ten koste van begeleiders en woonplekken. Dan word je 18 en sta je daar met je tasje. En dan?'

Haar indicatieaanvragen werden altijd goedgekeurd, al vond Kimberley dat niet gemakkelijk. 'Gelukkig had ik daar begeleiding bij, als ik het zelf had moeten doen... Al dat geregeld, aantonen wat je nodig hebt, wachten. Ik voelde me altijd erg beoordeeld en gestrest.'

Sinds een tijdje woont ze ambulante in een eigen appartementje met alles voor zichzelf. 'Dan kom je erachter dat je ook in je eentje nog best veel rommel maakt.' Ze heeft voorzichtig contact met haar moeder, goed contact met haar pleegouders en met een paar mensen uit de buurt. Volgens de regels mocht ze geen huisdieren, maar omdat Kimberley al erg zelfstandig was en dan wat minder alleen zou zijn, mocht ze een kat. Cheeky heet ze, Kimberley is er dol op.

Voor iedereen de juiste zorg op de juiste plek

Ze kent de zorg inmiddels van binnenuit, en weet wel wat ze tegen het nieuwe kabinet zou willen zeggen: 'Minder bezuinigen in zorg en onderwijs. Jongeren zijn de toekomst. Zij moeten er straks voor zorgen dat Nederland blijft draaien. Alleen als je jongeren de juiste hulp geeft, kunnen ze dat doen. En niet alleen minder

bezuinigen, maar zorgen dat geld goed terecht komt, dus investeren in goede zorg, op de juiste plek voor iedereen.

'Met mezelf komt het goed, ik ben goed terecht gekomen. Maar we moeten ons blijven afvragen: wat kunnen we doen om te zorgen dat iedereen zo goed mogelijk zichzelf kan zijn, zo goed mogelijk kan werken, en deelnemen aan de samenleving.' •

“We moeten ons blijven afvragen: wat kunnen we doen om te zorgen dat iedereen zo goed mogelijk kan deelnemen aan de samenleving?”

**ieder
mens
telt**

valente⁷

Branchevereniging voor participatie,
begeleiding en veilige opvang